

FAMILY LOVE PRACTICES AND INDIVIDUAL IDENTITY IN THE CONTEXT OF RECOGNITION THEORY

CEM KOTAN

Dr. Öğr. Üyesi, Kastamonu Üniversitesi, Yönetim ve Organizasyon Bölümü,
Mail: ckotan@kastamonu.edu.tr

 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7765-7324>

ABSTRACT

This study examines the role of intra-family love in identity formation through multiple theoretical frameworks. While Axel Honneth's recognition theory demonstrates the constitutive function of love for identity development, it leaves the regulatory/disciplinary dimension of intra-family power in the background. Michel Foucault's theory of power conceives the family as a mechanism of surveillance and control, yet fails to capture the specificity of primary emotional relations within the family. Judith Butler's theory of performativity links identity to norms but treats the impact of emotional practices in the family at a secondary level. Pierre Bourdieu's theory of capital shows how social, cultural, and symbolic resources shape identity formation, but does not treat emotional capital as an independent analytical category. To overcome these limitations, three concepts are proposed: bio-recognition (recognition established through the internalization of norms via body/affect), emotional-performative recognition (the intersection of affect and normative repetition), and emotional capital (a relational resource accumulated in the family and mobilizable in the social field). Thus, love is positioned both as an interaction that nourishes subjectivation and belonging and as a relational form through which norms and power are reproduced; the family, in turn, is framed as a primary institutional site of recognition, guidance, and the performance of identity. By rethinking practices of love along the axes of recognition-power-capital, the study aims to offer a conceptual contribution to the literature.

Keywords: Love, Identity, Recognition, Power, Capital

Makaleye Ait Bilgiler

Makale Türü: Araştırma
Geliş Tarihi: 30.06.2025
Kabul Tarihi: 31.10.2025
Yayın Tarihi: 11.11.2025

Makaleye Atıf Bilgisi

KOTAN Cem, (2025). "Tanınma Teorisi Bağlamında Ailede Sevgi Davranışı ve Bireysel Kimlik". *Muhafazakâr Düşünce*. Yıl: 21 Sayı: 69 (130-155).

muhafazakârdüşünce • yıl: 21 - sayı: 69 • Temmuz-Aralık 2025

TANINMA TEORİSİ BAĞLAMINDA AİLEDE SEVGİ DAVRANIŞI VE BİREYSEL KİMLİK

CEM KOTAN

Öz

Bu çalışma, aile içi sevginin kimlik inşasındaki rolünü farklı kuramsal çerçevelerle ele almaktadır. Axel Honneth'in tanınma kuramı, sevginin kimliğin gelişimi açısından kurucu işlevini gösterse de aile içi iktidarın düzenleyici/disipliner boyutunu geri planda bırakır. Michel Foucault'nun iktidar kuramı, aileyi denetim mekanizması olarak görürken ailedeki birincil duygusal ilişkilerin özgünlüğünü yakalamaz. Judith Butler'ın performatiflik kuramı, kimliği normlarla ilişkilendirir ancak ailedeki duygusal pratiklerin etkisini ikincil düzeyde ele alır. Pierre Bourdieu'nün sermaye kuramı ise sosyal, kültürel ve sembolik kaynakların kimlik oluşumu üzerindeki etkisini göstermesine rağmen, duygusal sermayeyi bağımsız bir analitik kategori olarak değerlendirmez. Bu sınırlamaları aşmak üzere üç kavram önerilir: biyo-tanınma (beden/duygu üzerinden normların içselleştirilmesiyle kurulan tanınma), duygusal-performatif tanınma (duygulanım ile normatif tekrarların kesişimi) ve duygusal sermaye (ailede biriken, toplumsal alanda kullanılabilir ilişkisel kaynak). Böylece sevgi, hem özneleşme ve aidiyeti besleyen bir etkileşim hem de normların ve iktidarın yeniden üretildiği bir ilişkisel form olarak; aile ise tanınmanın, yönlendirmenin ve kimlik performansının başlıca kuramsal mekânı olarak konumlanır. Çalışma, sevgi pratiklerini tanınma-iktidar-sermaye ekseninde yeniden düşünerek literatüre kavramsal bir açılım sunmayı amaçlar.

Anahtar Kelimeler: Sevgi, Kimlik, Tanınma, İktidar, Sermaye

Giriş

Tanınma, bireysel düzlemde kimliğin “ötekiler” tarafından kabulü, değer ve varlığının onaylanmasıdır; bu onay ayrımcılık ve hak mahrumiyetini engelleyerek kimliği bireysel varoluşun temel bileşenlerinden biri hâline getirir. Yanlış tanınma veya tanınmama, bireyin kimliğiyle ilişkilendirdiği “anlam dünyasına” zarar verip onu “indirgenmiş bir varoluşa” hapsederek baskı üretebilir (Taylor, 2014, s. 46-47). Bu nedenle tanınma kuramı, öz-nelerin meşru toplumsal tanınma koşullarını zayıflatan değersizleştirme pratiklerine dikkat çekmektedir (Honneth, 2004, s. 325).

Kimliğin gelişiminde ailenin özgül yeri büyüktür; bireyin ilk “başkaları” ebeveynlerdir. Tanınma/yanlış tanınma deneyimleri ve ilk sosyal ilişkiler ailede yaşanır. Bu nedenle aile içindeki sosyalleşme deneyimlerinin bireyin benlik algısının ve kimliğinin gelişimine önemli katkıları olduğunu ifade etmek gerekir. Erken dönemde çocuk “önemli başkalarının” yargılarını algılar, “yanıtlanmış değerleri” içselleştirir ve bunları kendi yargılarıymış gibi benimser. Sevgi ve cesaretlendirme gibi sağlıklı sosyalleşme pratiklerinin bulunduğu aile ortamında bu onay, benliğin kabullenilmesi olarak içselleştirilir ve kimliğin kurucu ögesine dönüşür (Boyacı, 2019, s. 12-13).¹

Bu çalışma, ailedeki sevgi davranışlarının tanınmanın öncül koşulu ve duygusal güven kaynağı olarak bireysel kimliğin gelişimine katkısını, tanınma teorisi başta olmak üzere farklı kuramsal çerçevelerle ele almaktadır. Sevgi davranışı çoğu zaman kimliğin onaylanmasını destekler; bu ilk onayın ürettiği “öz güven” aile dışı sosyalleşme süreçlerini güçlendirir ve daha geniş düzlemde toplumsal tanınmayı kolaylaştırır.² Bununla birlikte sevgi, aynı anda davranış normlarını belirleyen “biyopolitik” bir pratik, “kimlik performanslarının ritüel eksenini” ve toplumsal alanda kullanılabilir görünmez bir “sermaye kaynağı” işlevi de görebilir.

1 Burada söz konusu onayın sağlıklı bir ilk sosyalleşme süreciyle ilgili olduğunu ifade etmek gerekir. Aile içi ilişkilerde çocuğun reddedilmesi, cezalandırılması veya görmekten gelmesi gibi durumlarda tanınmama yahut eksik tanınma durumları söz konusu olmaktadır ki bu bireysel kimliğin çarpıtılması, sağlıklı bir şekilde gelişmemesi gibi bir dizi sorun doğurmaktadır.

2 Birey, ailede deneyimlediği sevgi davranışları sayesinde geliştirdiği özgüven ile kamusal yaşama aktif biçimde katılım gösterir; bu katılım sürecinde edindiği haklar aracılığıyla da bir “özsaygı” duygusu geliştirir. Böylelikle sevgiyle başlayan ve hak temelli ilişkilerle derinleşen bu süreç, bireyin kendisini toplumun tanınmış bir üyesi olarak görmesini sağlar ve onu, toplumsal bütünleşmeyi mümkün kılan dayanışma ilişkilerinin bir parçası hâline getirir (Honneth, 2016, s. 197-199). Bu bağlamda söz konusu süreç, “bireyin sosyal gerçeklikte bir konum elde etmesi ve topluluğun bir üyesi olma itibarıyla kazanması” anlamına gelir (Honneth, 2016, s. 134).

Çalışmanın temel savı, ailede sevgi ile özsaygı arasındaki pozitif ilişkinin yalnızca tanınmadan değil “biyopolitik” süreçlerden de beslendiği; aile içi sevgi pratiklerinden beslenen bireylerin kimlik performanslarını daha güçlü ve normatif biçimde sürdürebildiği; “duygusal sermayesi” yüksek bireylerin ise daha elverişli sosyalleşme deneyimleriyle kimliklerini daha sağlam zeminlerde inşa ettikleridir. Bu kabuller ilerleyen bölümlerde kavramsal ve eleştirel bir literatür okumasıyla tartışılacaktır. Çalışma kuramsal temellidir; aile yapısındaki çeşitlilik (tek ebeveyn, göçmen vb.) ve dijital iletişim pratikleri kapsam dışı bırakılmıştır.

Kuramsal Tartışmaların Genel Bir Eleştirisi ve Kavramsal-Teorik Çerçeve

Bu çalışmanın temel amacı ve iddiası iki eksende toplanabilir. Birincisi aile içi sevgi davranışını tanınmanın ve öz güvenin ön koşulu olarak kavramsal-laştırmak, ikincisi ise söz konusu davranışın biyopolitik, performatif ve duygusal sermaye boyutlarını bütüncül bir çerçevede ilişkilendirmektir. Aşağıda bu amacın temellerini oluşturan kuramsal yapı Honneth, Foucault, Butler ve Bourdieu’nun düşünsel yaklaşımları etrafında tartışılmıştır. Honneth’in tanınma yaklaşımı aile içi sevgi davranışını özgüvenin, dolayısıyla tanınmanın ve bireysel kimliğin gelişiminin kurucu ön koşulu olarak konumlandırır ve bu yanı sıra çalışmanın birinci eksenini temellendirir. Foucault’nun biyopolitika kavramı üzerinden yaptığı analizler aile içi ilişkilerin birey üzerindeki disipline edici, düzenleyici boyutlarını görünür kılması açısından önemlidir. Butler’ın performatiflik kavramı ise aile içi davranışların normatif tekrarlar üzerinden icra edilmesini ve bu tekrarların bireyin kimlik kazanmasındaki rolünü öne çıkarması bağlamında dikkat çekicidir. Bourdieu’nün sermaye kavramı ise duygusal sermaye bağlamında sevgi pratiklerinin sınıfsal-kültürel alanlarda nasıl birikip aktarıldığını ve bu birikimlerin bireyin kimlik gelişimi üzerinde yarattığı etkileri göstermesi açısından çalışmanın kavramsal ve teorik çerçevesine katkı sunmaktadır.

Tanınma ve Sevgi

Honneth’in tanınma kuramında sevgi, bireyin benlik inşasında merkezî bir rol oynayan “birincil ilişkiler” başlığı altında ele alınmaktadır. Bu ilişkiler, yoğun duygusal bağlar etrafında şekillenen ebeveyn-çocuk etkileşimleri, arkadaşlık bağları ve çiftler arasındaki romantik ilişkileri kapsamaktadır. Honneth, sevgi kavramını Hegel’in tanınma düşüncesinden hareketle ancak ondan farklı bir biçimde George Herbert Mead’in sosyal psikolojik yaklaşımından ve

Donald Winnicott'ın nesne ilişkileri teorisinden yararlanarak temellendirir.³ Bu minvalde Honneth sevgiyi, bireylerin birbirlerine olan gereksinimlerinin farkına vardıkları ve bu ihtiyaçların karşılıklı olarak onaylandığı bir ilişki biçimi olarak açıklar. Sevgi, burada yalnızca bir duygusal bağlılık değil, aynı zamanda öznelere karşılıklı bağımlılıklarının bilincine vardıkları bir bütünlük deneyimidir (Honneth, 2016, s. 159).

Honneth'in bu kavramsallaştırmayı derinleştirmek için başvurduğu Winnicott'ın “nesne ilişkileri” teorisi, psikanalitik kuramın geleneksel, tek taraflı özne vurgusunun aksine, duygusal ilişkileri iki kişi arasında kurulan karşılıklı etkileşim bağlamında değerlendirir. Bu teoriye göre, bireyin başkalarıyla sağlıklı duygusal bağlar kurabilme yetisi, erken çocukluk döneminden itibaren gelişen bir beceriye dayanır. Bu dönemde çocuk, hem kendini bir başkasıyla (anne veya yakın bakıcı) bütün hissedecek biçimde simbiyotik ilişkiler geliştirir hem de bu birliktelik içerisinde benliğini koruyacak bir denge mekanizması oluşturarak kişiliğini inşa eder (Winnicott, 2017, s. 8). Bu süreçte çocuk ile bakıcı -çoğunlukla anne- arasında kurulan ilişki, karşılıklı tamamlama-bağımlılık esasına dayanır ve Honneth (2006, s. 163-164) bunu “birincil öznelarasılık” olarak tanımlar.

Zamanla bu simbiyotik yakınlık mesafeye dönüşür; çocuk, anneye arasındaki ayrımı fark etmeye başlar ve bu farkındalık, zaman zaman anneye yönelik öfke veya saldırgan davranışlar şeklinde kendini gösterebilir. Eğer bu süreçte anne çocuğun davranışlarını olağan karşılar ve sevgisini geri çekmezse çocuk hem annesiyle güvenli bir ilişki içinde olduğunu hisseder hem de bireysel benliğini inşa etme sürecinde önemli bir adım atar (Habip, 2011, s. 208). Bu güven duygusu, çocukta temel ihtiyaçlarının karşılanacağına dair bir inanç geliştirir ve çocuğun/bireyin içsel güvenliğini oluşturur. Böylece çocuk, zamanla yalnız kalabilme kapasitesini kazanır ve kendi bireysel yaşam alanını

3 Hegel'in düşüncesinde tanıma, toplumsal anlamda bir arada yaşamın koşulu olarak ele alınmıştır. Karşılıklı biçimde birbirlerini tanıyan öznelere, birlikte yaşayabilecekleri etik bir toplumsallık inşa ederler. (Aktok, 2016, s. 10). Burada tanıma birey açısından “kendisi için” özne olma yani “öteki” öznelere kabul edilme anlamında bir mücadeledir ve bireysel kimliğin de kurucu formu olarak kabul edilmektedir (Çörek, 2021, s. 47-51). Öte yandan Hegel sevgi, hak ve etik yaşam olarak tanımladığı tanıma biçimlerini öne çıkarır ve tanımayı birbirleriyle ilişkili bu öznelere arası ilişkiler ve kurumsal yapılar bağlamında yorumlar. Hegel bir öznenin kendi kendisinin bilincine ancak ve ancak başka bir özne ile bir “tanınma” ilişkisi içine girdiğinde varabileceğini göstermek istiyordu (Honneth, 2018, s. 16). Honneth'in genel olarak Hegel'in tanınmaya ilişkin izlediği yolu sürdürdüğü söylenebilir ancak Honneth, özellikle iki biçimde Hegel'den ayrılır. Bunlardan birincisi Honneth, Hegel gibi metafizik geleneğin varsayımlarına dayalı bir tanıma yaklaşımı sunmaz ikincisi ise Hegel'in düşüncelerini deneysel yaklaşım sergileyen bir sosyal psikoloji etrafında yeniden ele alır. Dolayısıyla Hegel'de tanıma biçimi olarak metafizik bir varsayımına dayanan sevgi, Honneth'de sosyal psikoloji içinde, deneysel bir yeniden yorumlamayla Winnicott'ın nesne ilişkileri teorisi etrafında temellendirilmiştir (Honneth, 2016, s. 128-131).

keşfetmeye başlar. Annenin sevgisinin sürekliliği, çocuğun yalnız kalma deneyimini kaygı duymadan içselleştirmesini sağlar (Honneth, 2016, s. 168-169).

Honneth, Winnicott'ın bu erken dönem gelişimsel sürece dair kavrayışını temel alıp, sevgi ilişkisini karşılıklı tanınmanın özel bir formu olarak teoreştirir. Aile ortamında anne ile çocuğun başlangıçta kurduğu simbiyotik yakınlık ve sonrasında annenin sevgisini sürdürülebilir kılması, bireyin sonraki yaşamındaki tüm sevgi ilişkilerini şekillendiren bir deneyimsel altyapı oluşturur. Bu sayede birey, ilerleyen yaşlarda arkadaşlık, romantik ilişkiler gibi duygusal bağlarda hem "ötekine" yakınlık hissini hem de kendi bireysel sınırlarını tanıma becerisini eş zamanlı olarak geliştirmektedir. Bu bağlamda genelde aile ortamında ilk olarak şekillenen sevgi, yalnızca duygusal bir yönelme değil, bireyin hem öz farkındalığını kazandığı hem de karşısındaki kişiyi -"ötekini"- kendi dışındaki bir öznellik olarak kabul ettiği bir tanınma ilişkisi olarak kabul edilir. Sevgi bu anlamda bireye, ailenin (özel alanın) ötesinde, toplumsal yaşamın kamusal alanına kendinden emin ve özerk bir birey olarak katılmasını sağlayan öz güven duygusunu da kazandırır (Honneth, 2016, s. 158-179).

Honneth'in yukarıda genel olarak ifade etmeye çalıştığımız yaklaşımında sevgi, hem tanınmanın ilk ve öncül zeminini oluşturarak bireysel kimliğin gelişimine katkı sağlamakta hem de birey sevgi dolayısıyla kavuştuğu özgüven duygusuyla kamusal alana dâhil olabilmektedir (Honneth, 2016, s. 197-199). Honneth'in yaklaşımı burada ailede sevgi davranışının olumlu etkilerine değinir şüphesiz. Ancak onun kuramının temel sınırlılığı, sevgi davranışını nötr bir düzlemde ele almış olmasıdır. Hâlbuki sevgi diğer birçok aile içi davranış biçimlerinde olduğu gibi ebeveyn ve çocuk arasında mikro anlamda iktidar, disiplin ve denetim öğelerini de içermektedir (Barber, 1996, s. 3297; Haines ve Schutte, 2023). Öte yandan her ne kadar bu ilişkiler mikro düzeyde ve özel alanla ilgili görünse de genel/makro iktidar ağının bir izdüşümü olarak da karşımıza çıkmaktadır (Donzelot, 1979).⁴

Honneth'in tanınma kuramında sevgi davranışına yüklediği kurucu anlam şüphesiz önemlidir. Ancak öznenin simbiyotik ilişkiden giderek bağımsızlaşması ve bireyselleşmesi sürecinde sevgi davranışıyla birlikte ailede (mikro iktidar alanında) özneye yüklenen kurallar, yasaklar, yönlendirmeler gibi bir dizi normatiflikler (Baldwin, 1948; Mead, 2017) Honneth'in açıklamalarının

4 Öte yandan iktidar-aile ilişkilerinin de her zaman uyumlu bir ilişki olmadığını özellikle çocukların eğitilmesi, disipline edilmesi gibi meselelerde aile ve devletin belli bir çatışmayı sürdürdüğünü de ifade etmek gerekir. Bu bağlamda bir tartışma için ayrıca bk. (Donzelot, 1979, s. 199-217)

da çok fazla yer almaz. Sevgi davranışının bireyselleşmeyi “belli bir yönde şekillendirdiği” ve bu şekillendirişteki iktidar, disiplin ve denetim öğeleri genel olarak onun tartışmalarının gerisinde kalmıştır. Bu nedenle Honneth’in yaklaşımının Foucault’nun iktidar, disiplin ve biyopolitika gibi kavramlarla ifade etmeye çalıştığı; bireysel kimliğin “inşa edilmesi” süreçlerini de içine alan fikirleri bağlamında genişletilmesi gerekmektedir.

İktidar, Biyopolitika ve Aile

Aile, birey için ilk ve başat sosyalleşme kurumlarından biridir; bu nedenle kimliğin oluşumu ve biçimlenmesinde belirleyicidir. Ancak aile içindeki sosyalleşme ve sevgi gibi pratikler nötr değildir; bunlar çocukluktan itibaren düzenleyici, denetleyici, inşa edici etkiler üretmektedir. Ailede erken sosyalleşme pratikleri, çocuğun topluluk içindeki yerini erken yaşlardan itibaren öğrenmesi için yönlendirilmesi, eğitilmesi ve kontrol edilmesi gibi davranışlar şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Burada eğitimin çoğu zaman sevgi, denetim ve kontrol etme gibi anlamları birlikte içerdiğini vurgulamak gerekir. Eğitim, “sosyal açıdan kabul edilen ve beklenen” davranışları “öğretmek ve denetlemek” anlamına gelir. Çocuğun bakıcısı (bu genel olarak anne-baba) bu eğitimden sorumludur. Çocukta, “özümsemesi istenilen uygun davranış modellerini sergilemek ve çocuğun kabul edilemez davranışlardan uzak durmasını sağlamak” da bu sorumluluğun bir parçası olarak görülmektedir (Keller ve Harwood, 2018, s. 194).⁵

Foucault’nun iktidar ve biyopolitika üzerine düşünceleri, genel olarak ailedeki bu eğitim ve sevgi pratikleriyle aynı düzlemde ele alınabilir. Bu bağlamda Foucault’nun iktidar-birey ilişkisine dair çerçevesi kısaca hatırlanmalıdır. Ona göre iktidar, “bireyi kategorize ederek, bireyselliğiyle belirleyerek, kimliğe bağlayarak, ona hem kendisinin hem de başkalarının onda tanımak zorunda olduğu bir hakikat dayatarak doğrudan gündelik yaşama müdahale eder. Bu bireyleri özne yapan bir iktidar biçimidir.” (Foucault, 2021, s. 62-63) Bu nitelik göz önüne alındığında bireyselleştirme süreçlerine doğrudan müdahil bir iktidar ve kimliğe yönelen bir etki söz konusudur. İktidar, hem bireyselleştirmeyi ve kimliğe müdahaleyi hem de gündelik hayata nüfuzu çeşitli mekanizma ve araçlarla gerçekleştirir. Foucault’nun hapishane, hastane, okul gibi birçok kurumu bu bağlamda öne çıkardığı görülmektedir (Paras, 2016, s. 26-57). Bütün bu kurumlar modern dönemde iktidarın belli bir özne

5 Bu bağlamda Çin dilindeki “Guan” kavramının ikili anlamı ilginçtir. “Guan” ana-baba “sevgisi ve bakımı” anlamına geldiği gibi aynı zamanda “kontrol ve yönlendirmeye” de eş anlamlıdır (Keller ve Harwood, 2018, s. 194).

yaratma mekanizmaları olarak işlev görmüşlerdir. Aile, onun metinlerinde her zaman bu kurumlar kadar açık biçimde merkezde olmasa da satır aralarında ilişkiyel yapısı itibarıyla söz konusu iktidar mekanizmalarından biri olarak görünür (Foucault, 2015, s. 316). Bu bağlamda, genel-makro iktidar ilişkileriyle uyumlu ve bu ilişkilerin bir unsuru olarak aile; sevgi ve cezalandırma gibi davranış kalıpları ile sosyalleşme pratikleri üzerinden iktidar kurma, denetim ve disiplin üretme işlevlerini yerine getiren bir “buyurucu aygıt” olarak kavranabilir (Foucault, 2020, s. 132).

Biyopolitika kavramı üzerinden modern iktidarın yaşamı yönetme tarzlarını çözümleyen Foucault, aileyi yalnızca “özel alan” içinde değil, siyasal iktidarın işlediği stratejik bir mekân olarak da ele alır. Aile, bireyin hem bedensel hem de ruhsal biçimlenişinde merkeze yerleşen içsel bir iktidar mekanizmasıdır. İktidar, ailenin disipline edici davranış biçimlerinden yararlanır dahası bu davranış biçimlerini ailenin normali olarak işler. Böylece iktidarın etkilerinin en küçük birimlere kadar taşınmasını mümkün kılar (Foucault, 2015, s. 317). Bu bağlamda ailedeki sevgi davranışları da sadece duygusal bir bağ değil; bireyin özne kimliğinin biçimlendiği, aynı zamanda iktidar ilişkilerinin ve disipline edici pratiklerin işlediği bir toplumsal form olarak anlam kazanır.

Foucault’ya göre modern iktidar yalnızca sınırlandıran veya baskılayan değil; bireyleri belli normlara göre şekillendiren, oluşturan ve düzenleyen üretici bir güçtür (Oranlı, 2012, s. 43). Başka bir ifadeyle iktidar, totaliter bir öz değil, ilişkiyel bir işleyiştir (Foucault, 2021, s. 230). Bu ilişkiyel zemin içinde birey, belli bir yönde şekillenmekte ve toplumsal yaşama uyumlu hâle getirilmektedir. Aile kurumu bu bağlamda söz konusu şekillenme ve toplumsal uyum sürecinin ilk ve en önemli sahnelerinden biri olarak öne çıkar. Bu süreçte aile içi sevgi pratikleri ise (tıpkı ceza verme durumlarında da olduğu gibi) salt bir uygulanım değil; disiplin, gözetim ve yönlendirmenin içselleştirilmiş bir formu olarak da karşımıza çıkar (Barber, 1996, s. 3297). Nitekim bazı durumlarda ebeveynler, sevginin koşullu verilmesi veya geri çekilmesi (love withdrawal) gibi davranışlar sergilerler. Bu durumlarda sevgi, çocuğun davranış ve duygu düzenlemelerini ilişkiyel üzerinden denetleyen bir iktidar tekniği işlevi görür (Barber, 1996; Assor vd., 2004; Roth vd., 2009; Haines ve Schutte, 2023).

Bu nedenle sevgi, bir yandan bireysel kimliğin duygusal altyapısını kurarken, öte yandan Foucault’nun kavramsallaştırmasıyla biyopolitik bir aygıtın parçası hâline gelir. Ailede sevgi aracılığıyla işleyen bu biyopolitik mekanizma, bireyin yalnız kendisiyle kurduğu ilişkiyi değil, başkalarıyla etkileşimini de biçimlendirir. Foucault’nun “yaşamı yönetme sanatı” olarak tanımladığı

yönetimsellik (governmentality) (Foucault, 2021, s. 239) aile bağlamında sevgi üzerinden de devreye girer; bireyin arzuları, davranış kalıpları ve aidiyet duyguları bu zeminde düzenlenebilir. Bu yönüyle sevgi, modern iktidarın açık baskı mekanizmalarından çok daha derin ve içselleştirilmiş bir normatif kontrol biçimi hâline gelebilir. Biyopolitika perspektifinden bakıldığında ailedeki sevgi pratikleri hem kimliğin inşasında taşıyıcı bir unsur hem de iktidarın mikro düzeydeki dolaşımına aracılık eden bir kanaldır. Birey, sevgi içinde özneleşirken aynı zamanda belirli normatif sınırlar dâhilinde şekillenir. Sevgi bu anlamda, özgürleştirici olduğu kadar disipline edici ve düzenleyici bir işleve de sahip olur (Haines ve Schutte, 2023).

Söz konusu dinamikler, çocuğun aile kurumu içindeki sosyalleşme süreçleriyle doğrudan bağlantılıdır. Bu çerçevede sevgi, çocuk açısından belli davranışların sergilenmesine bağlı kılınmaktadır. Bu sosyalleşme stratejisi, çocukları sevgi kazanma arzuları ve sevgiyi kaybetme korkuları doğrultusunda davranmaya zorladığı için de nispeten kontrol edici kabul edilebilir (Assor vd., 2004, s. 54). Mead'ın yaklaşımı da genel olarak bu tabloyla uyumlu görünmektedir. Ona göre bireyler, sosyal süreçler içinde oluşur ve bu süreçlerin bir yansıması olarak kimlik kazanırlar. Ebeveynlerin sevgi bağlamında geliştirdikleri koşullu tutumlar, çocukların da koşullu öz değerlendirmeler üretmelerine ve davranışlarını buna uygun biçimde ayarlamalarına yol açar (Mead, 2017).

Bununla birlikte sosyalleşme, tanımı gereği kişilik gelişiminin çelişik yönlerini içerir; kültürel taleplere uyum, çocuğun kendi eğilim ve arzularından vazgeçmesini de gerektirebilir (Baldwin, 1948, s. 131). Bu ikili durum, Foucault'nun iktidarın özneleştirici ilişkiselliğine dair görüşleriyle bağdaşır: Birey, “buyurucu aygıtlar” olan sosyalleşme kurumları içinde kontrol edilebilir ve kimi arzuları sınırlandırılabilir; ancak bu her zaman olumsuzluk üretmez. Zira belli sınırlar özneleşmeyi de mümkün kılar. Aksi hâlde, kontrolsüz ortamlar çocukların kendilerini düzenlemelerini desteklemez ve onları genellikle daha dürtüsel, pervasız, risk almaya ve sosyal normları ihlal etmeye daha istekli hâle getirir (Barber, 1996, s. 3300). Öte yandan koşullu sevgi gibi davranışlar, bireylerin sosyal dışlanmalarını en aza indirecek sosyal beklentilere karşı duyarlılıklarını artırmaktadır. Bu, ebeveynlerin koşullu bakış açısının çocuklarının uyarlanabilir sosyal duyarlılığına ve gelişmiş sosyal uyumuna katkıda bulunabileceği anlamına gelir (Assor vd., 2004, s. 48).

Öte yandan sevginin bir kontrol stratejisi olarak kullanımının yarattığı sorunlar da ayrıca vurgulanmalıdır. Sevgiyi bir kontrol aracı olarak kullanmak (onu geri çekmek veya arttırmak) ebeveynler açısından yalnızca istenen dav-

ranışların anında sergilenmesini değil, aynı zamanda davranışların çocuklarca içselleştirilmesini de teşvik etmektedir. Ne var ki bu içselleştirme, olumsuz duygulanım, öz saygı sorunları ve ebeveynlere karşı ikircikli davranışlarla birlikte seyredebilmektedir (Assor vd., 2004, s. 50). Çocuklar koşulsuz sevilmediklerini fark ettiklerinde arzuladıkları sevgiyi temin edeceğini düşündükleri davranışları araçsal biçimde benimseyebilir; bu da öz saygının gelişimini sekteye uğratarak kimliğin sağlıklı kuruluşunu zayıflatabilir (Miller, 1981; Deci ve Ryan, 1995).

Foucault'cu çerçevede aile gibi sosyalleşme kurumlarının sergilediği kontrol-iktidar mekanizmalarının özneleşme süreçlerine olumlu katkılar sunabileceği belirtilmişti. Ancak görüldüğü üzere bu ilişki biçimlerinin tek taraflı bir okuması her açıdan zor görünüyor. Aile içi ilişkilerdeki sevgi gibi duygusal davranışlar, sosyalleşme ve özneleşme süreçlerine olumlu katkılar sunduğu gibi bu davranışların koşulluluğu, sorunlu sosyalleşme, öz saygı kaybı, bireysel kimliğin sağlıklı kurulamaması gibi sonuçların doğmasına da neden olmaktadır.

Sonuç olarak Foucault'nun iktidar çözümlemesi, bedenine disipline edilmesi, normlara bağlanması ve özneleşme süreçlerinin kuruluşunu açıklamaya odaklanır. Bu çerçevede aile, çocuğun gözetimi, normleştirilmesi ve toplumsal düzenin yeniden üretimi açısından ayrıcalıklı bir iktidar mekânı olarak kavranabilir; bu saptama önemli bir katkıdır. Ancak Foucault'nun odağı iktidarın yapısal-tarihsel ve kurumsal örgütlenmesine çevrildiğinden, aile içindeki öznel deneyimler, duygulanımlar ve özneler arası dönüşümler çoğu kez arka planda kalır. Oysa aile yalnızca bir sosyalleşme kurumu değil, sevgi ve tanınma deneyimlerinin ilk biçimlendiği alandır. Bu duygusal ve etik ilişkiler Foucault'nun çerçevesinde yeterince görünür değildir. Bireyin öz saygı, öz güven ve öz yeterliliğinin ailedeki duygusal etkileşimlerle beslenmesi, onun toplumsal bütündeki yerini kavramasında belirleyicidir. Bu nedenle Foucault, bireyin iktidar karşısındaki konumunu berraklaştırsa da aile bağlamında olumlu bir kendilik deneyiminin nasıl kurulduğunu açıklamada sınırlı kalır.

Performatif Kimlik ve Aile

Foucault gibi Butler da bireysellik üzerindeki çeşitli kurumsal yapıları ve ilişki biçimlerini problem edinir. Bu bağlamda iktidar, toplum veya kültür olarak adlandırılacak her türden üst yapısal gerçekliklerin bireyi belli yönlerde şekillendirme ve kimlik atfetme süreçlerini eleştirel bir biçimde görünür kılar. Temelde cinsiyet sorununa odaklanan Butler, toplumsal cinsiyetin, iktidar ilişkileriyle ve bireysel bedenlere cinsiyet yükleyen dilsel/kurumsal mekaniz-

malarla kurulduğunu ileri sürer. Butler'ın performatiflik kuramı, “bedenlerin nasıl cinsiyetlendirildiğini ve toplumsal cinsiyet duygusunun nasıl ortaya çıktığını açıklamayı” hedefler (Öz ve Durmuş, 2024, s. 133). Ona göre performatif edimler yalnızca ifade değil, gerçeklik kurucu pratiklerdir; aile, okul ve medya gibi kurumların tekrar eden normatif çağruları, toplumsal cinsiyet kimliklerini doğal görünür kılan bir “tekrar ekonomisi” üretirler (Butler, 1988).

Butler'a (2014, s. 77) göre cinsiyet (sex) ve toplumsal cinsiyet (gender) özsel değil, tekrarlanan performatif eylemlerle kurulur. Kadınlık ve erkeklik, doğuştan bir “öz”ün dışavurumu değil; dilsel ve bedensel pratiklerin sürekli yinelenmesiyle üretilen kurgulardır (Butler, 2014, s. 230). Performatiflik yalnızca ifade değil, gerçekliği kuran bir edimdir ve “heteroseksüel matrisin üretimi” içinde işler; heteronormatif düzen kimlikleri performatif pratiklerle kurumsallaştırır (Butler, 2014, s. 224). Bu üretim, cinsiyet farklarının düzenleyici normlarca “maddeleşmesi”ne dayanır (Butler, 1993, s. 2-3). Böyle kurulan kimlikler, öznenin normlar ve iktidar ilişkileri içinde şekillenmesi nedeniyle yabancılaşma ve aidiyet sorunları doğurur. Butler bunu “özneleşme = tabi kılınma” paradoksuyla açıklar: özne, iktidarın içselleştirilmesi yoluyla kurulur (Butler, 1997, s. 4-5). Butler'ın yaklaşımı bu nedenle, “kültürel olanı onda işleyen normlar bakımından eleştirel bir biçimde sorgulama mahiyetindedir” (Direk, 2018, s. 221).

Aile bu noktada belirleyicidir; toplumsal cinsiyet kimliklerinin oluşumu ve yeniden üretiminde merkezî rol oynar. Aile yalnızca biyolojik bağların sürdüğü bir yapı değil, norm ve değerlerin aktarıldığı bir mikrokozmostur; üyeleri toplumsal beklentilere uygun biçimde bu normların taşıyıcısı ve yeniden üreticisidir. Butler, aile normlarının heteroseksüel kalıplarca sınırlandırıldığını ve “tanınabilir kişi”nin bu normlara göre kurulduğunu tartışır (Butler, 2004, s. 102-105; 131-134). Ailedeki ödül/ceza ekonomileri performatif tekrarları somutlaştırır ve çoğu kez ulus-aile-ahlak eksenli duygulanımsal bağlarla pekişir (Butler, 1988). Böylece toplumsal cinsiyetin performatif doğası, bireysel ifadeyi aşarak aile aracılığıyla toplumsal olarak şekillenen ve sürdürülen kolektif bir pratik hâline gelir.

Foucault gibi Butler da aile gibi toplumsal kurumların, bir tür düzenleyici, tanımlayıcı ve inşa edici işlevler gördüğünü düşünür. Bu bağlamda aile içi ilişkilerde tanınma, yalnızca bireyin varoluşunun kabulü değil; aynı zamanda hangi varoluş biçimlerinin tanınmaya layık görüldüğünü belirleyen normatif bir çerçevenin belirlenmesi demektir. Butler sevgi ve tanınmanın her zaman nötr ve özgürleştirici olmadığını, tersine belirli toplumsal cinsiyet performanslarını

ödüllendirip, diğerlerini geçersiz kılabileceğini vurgular (Butler, 2004, s. 131-134; 152). Bu yüzden Butler’da tanınma, çoğu zaman beklenen “performatif kalıplara” uygunlukla ilişkilendirilir; öte yandan uygunluk pekiştirildikçe de özne, çarpıtılmış bir varoluşa hapsolme tehlikesiyle karşılaşır (Butler, 1997, s. 13-14). Güncel tartışmalar, bu riskin yalnızca söylemsel değil, duygulanımsal rejimler ve gündelik aile pratikleri aracılığıyla da üretildiğini gösteriyor (Stearns, 2024). Nitekim tanınma yazını da sevgi/özen pratiklerinin kurucu rolünü kabul etmekle birlikte, tanınmanın dışlayıcı/ayrıştırıcı etkilerini giderek daha sistematik biçimde tartışmaktadır (Recognition 2025; Knieriem, 2024).

Butler, toplumsal cinsiyetin oluşumunda performatifliğin rolünü vurgular; kimlikler söylemsel ve bedensel tekrarlarla kurulur. Ancak çalışmaları çoğunlukla kamusal ve dilsel normlara odaklanır; aile içindeki duygulanımsal pratiklerin (sevgi, bakım, onay, dışlama) bu performanslara nasıl zemin hazırladığı meselesiyle daha az ilgilenir. Yine de daha sonraki metinlerinde, özellikle ev içi hitapların itibarsızlaştırıcı etkileri üzerinden, aşağılayıcı söylemin öznenin “anlaşılabilirliğini” zedelediğini savunur (Butler, 2021). Bununla birlikte, gündelik duygusal ritüellerin “kimlik protokolleri” gibi işlemeyi sürdürmesi yani kimliğin yalnızca söylemle değil, duygusal-aidiyet ağlarıyla da kurulması Butler’ın temel çerçevesinde tali bir konumdur. Ayrıca son yıllarda kesişimsellik yazını, aile ve toplumsal cinsiyet performanslarının sınıf, etnisite, din, engellilik ve göçmenlik hatları boyunca farklılaştığını; dolayısıyla “tekil” aile deneyiminden söz etmenin de kuramsal olarak yetersiz kaldığını gösteriyor (Bauer vd., 2021; Esposito, 2024). Dolayısıyla tanınma tartışmaları cinsiyetle sınırlı değil, çoklu eşitsizlik eksenleriyle birlikte ele alınmalıdır.

Öte yandan Butler’ın kuramı, aile gibi kurumlar ve kültürel normları kimi zaman heteronormatif bir şiddet olarak değerlendirerek kültüre radikal bir eleştiri yöneltir. Bu çerçeve, özneyi söylem/tekrar mantığı içinde kavramsallaştırdığı için gündelik yaratıcı eylemliliği “negatif bir özneleşme paradigması”na indirgeme riski taşır. McNay (2000, s. 9-10), bu yaklaşımın öznenin etkinliğini çoğu kez “pasif bir etkilenim” olarak varsayarak toplumsal özgüllüğü eksik bıraktığını vurgular. Öte yandan yapısal/söylemsel etkileri tümünden yadsımak da sorundur; zira kimliği salt performatif bir edim olarak kavramsallaştırmak, kendilik deneyimini “köksüzleştiren” bir ontolojiye yaslanabilir. Sonuçta bu anlayış, kimliğin zeminsizleşmesine ve bireyin benliğini kurarken yönsüzleşmesine yol açma tehlikesi taşır.⁶

6 Bu noktada, Butler’ın yaklaşımının postmodern kuramın özne anlayışıyla önemli paralellikler taşıdığı belirtilmek gerekir. Butler’ın cinsel ve toplumsal kimlik kategorileri üzerinden ortaya koyduğu çözüm-

Butler'ın, kimliğin yalnızca söylem tarafından değil, aynı zamanda duygusal ilişkiler ve aidiyet biçimleri tarafından da kurulduğunu göz ardı ettiğine yukarıda kısaca değindik. Buna karşılık Bourdieu sonrası literatür, ebeveynlik ve eğitim bağlamlarında “duygusal sermaye”yi derinleştirerek sınıf-cinsiyet kesişimlerinin aile içi tanınmayı nasıl biçimlendirdiğini gösterir (Cottingham, 2016; Allatt, 1993; Reay, 2000, 2004; Gillies, 2006; Zembylas, 2007). Bu çalışmalar, ailede biriken duygusal kaynakların çocukların kimlik performanslarını ve fırsat yapılarını uzun erimde etkilediğini vurgular.

Aile, biyolojik çoğalmanın ötesinde kültürel aktarımın, değer eğitiminin ve toplumsal istikrarın merkezidir. Butler, ailedeki normatif inşa ve yeniden-kurucu süreçleri radikal bir düzlemde görünür kılsa da aynı aile bireyin toplumsal yaşama katılımını kolaylaştıran bir “sermaye” stoku da üretir. Bu nedenle aileyi sosyal ağlar ve kaynaklar perspektifinden ele alan “sosyal sermaye” yaklaşımına ve özelde Bourdieu'nün sermaye kuramına yönelmek açıklayıcı olacaktır.

Sosyal Sermaye ve Aile

Aile, temel bir sosyolojik kurum olarak kendine özgü bir sosyal sermaye değeri taşır (Putnam, 2010, s. 137). Bireyle toplum arasındaki ilk bağın kurulduğu bu alan, yalnızca biyolojik değil kültürel ve ahlaki değerlerin de aktarıldığı başlıca sosyalleşme mekânıdır; toplumsal normların öğrenilmesi ve içselleştirilmesiyle hem bireysel hem toplumsal kimliğin ilk kez inşa edildiği yerdir.

Bu bağlamda aile sosyal sermaye ilişkisi özellikle güven duygusu üzerinden açıklayıcıdır. Birey, aile içinde öğrendiği ve içselleştirdiği normlar aracılığıyla toplumsal hayata dâhil olur. Akrabalık, kardeşlik, evlilik ve komşuluk gibi ilişkiler yoluyla aile; toplumsal denetim, iş birliği ve meşruiyet süreçlerini besler. Bu yapıların en önemli çıktısı güvendir: Ailenin sunduğu aidiyet ve paylaşım deneyimleri “genelleşmiş güven” üretir; bu güven sosyal sermayenin temel unsurudur ve bireyin toplumsal sorumluluk üstlenmesini kolaylaştırır. Buna karşılık, güven ortamının eksik olduğu ailelerde yetişen bireylerin sosyal bütünleşme güçlükleri yaşaması beklenir (Aydemir ve Tecim, 2012, s. 45).

leme, esasen modern özne fikrini aşmaya yönelik postmodern bir yönelim olarak değerlendirilebilir. Postmodern kuram çerçevesinde birey veya özne, “olma özgürlüğü” ekseninde tanımlanır. Bu özgürlük talebi, bireysel kimliklere yönelik yoğun bir vurgu biçiminde tezahür eder; ancak bu talebin temelinde, öznenin tarihsel süreçte maruz kaldığı “iktidar tahakkümünden” kurtulma arzusu yatmaktadır. Söz konusu arzunun gerçekleştirilmesi ve bireyin otantik veya sahici bir kimlik duygusuna ulaşabilmesi ölçüsünde, postmodern öznenin bir tür “ontolojik güvenlik” alanına erişebileceği ileri sürülmektedir. Ne var ki bu otantik kimlik, modern döneme özgü olan bütüncül, sabit, merkezî ve istikrarlı bir kimlik anlayışından farklı olarak (Eagleton, 2021, s. 31), “merkezsiz”, “dağınık” ve “yüzer-gezer/yersiz-yurtsuz” bir karakter taşır (Deleuze ve Guattari, 2020).

Sosyal sermaye yaklaşımı, ailenin sağladığı “sermayeyi” sadece güven duygusu ile sınırlandırmaz. Ailenin sahip olduğu iktisadî, kültürel ve sembolik kaynakların üyelere fayda sağlayacak biçimde koordine edilmesi de bu kapsamın parçasıdır.⁷ Bu nedenle aile, Bourdieu’nün işaret ettiği üzere, tek tek bireylerin toplamından farklı olarak “kolektif bir özne” gibi davranabilir (Furstenberg, 2012, s. 57). Üyeleri arasında önemli bağlar vardır ve bu bağlar birlikte hareket etme duygusu üretir. Birey, içinde bulunduğu bu ağın birikmiş sermayesinden faydalanır (Ihlen, 2005). Ailede üretilen güven ve sosyal sermaye, üyeler arasında dayanışmayı güçlendirir ve bireysel başarıları destekler. Örneğin Coleman, aile ve toplumsal yapıdaki sosyal sermayenin öğrencilerin akademik başarısını belirgin biçimde etkilediğini gösterir. Güçlü aile ilişkileri yüksek sosyal sermaye üretir, bu durum çocuğun entelektüel gelişimini olumlu etkiler ve eğitimin değeri ile beklentilerine dair normların aktarımını kolaylaştırır. Sonuç olarak ailesi sayesinde daha yüksek sosyal sermayeye erişen çocukların akademik başarı olasılığı artar (Coleman, 1988, s. 105-107).

Öte yandan, sosyal sermayenin bireye sağladığı katkılar yalnızca eğitsel, kültürel veya ekonomik alanlarla sınırlı değildir; bu sermaye biçiminin bireysel düzeyde duygusal sermaye üretimine de katkı sağladığını belirtmek gerekir. Bu bağlamda, Putnam’ın sosyal sermaye üzerine geliştirdiği ikili ayrım dikkat çekicidir. Putnam’a göre sosyal sermaye, “bağlayıcı” ve “köprü kurucu” olmak üzere ikiye ayrılır. Bağlayıcı sosyal sermaye; aile, yakın arkadaş grupları gibi homojen ilişkiler ağı içinde gelişen, bireye “duygusal destek” sunan ve “özel kimlikleri pekiştiren” bağları ifade eder. Buna karşılık köprü kurucu sosyal sermaye, farklı geçmişlere ve toplumsal gruplara mensup bireyler arasında kurulan, sosyal bölünmeleri aşmayı amaçlayan ve kapsayıcı ilişkiler inşa eden ağları kapsar (Putnam, 2010). Bu çerçevede ailenin sunduğu bağlayıcı sosyal sermaye, hem duygusal destek sağlar hem de bireysel kimliği güçlendirir; sonuçta kimlik inşasında ve bireyin toplumsal bağlamda tanınmasında belirleyici bir işlev görür.

7 Bourdieu’nün kuramında sosyal sermaye, diğer sermaye türlerinden –ekonomik, kültürel ve sembolik– bağımsız olarak varlık göstermez; tersine, bu türlerle karşılıklı bir etkileşim ve dönüşüm ilişkisi içerisindedir. Ekonomik sermaye, bireyin sahip olduğu maddi kaynaklar ve finansal olanaklarla tanımlanırken kültürel sermaye, eğitimsel yeterlilikleri, edinilmiş becerileri ve kültürel birikimi kapsar. Sembolik sermaye ise bireyin toplum nezdindeki itibarı, prestiji ve tanınmışlığı ile ilgilidir. Sosyal sermaye, bu farklı sermaye biçimlerinin edinilmesini ve birikimini kolaylaştıran bir araç olarak işlev görebilir; nitelikli güçlü sosyal bağlantılar, ekonomik kazanç fırsatlarına erişim sağlayabilir veya bireyin kültürel kaynaklara ulaşmasını mümkün kılarak kültürel sermayesini artırabilir. Aynı şekilde, bireyin sahip olduğu ekonomik veya kültürel sermaye, onun sosyal ağlarını genişletmesine ve bu ağlar aracılığıyla yeni avantajlar üretmesine katkı sunabilir. Sosyal sermayenin inşası ise, doğrudan fayda sağlayabilecek ilişkileri kurmak ve bu ilişkileri sürdürmek amacıyla yapılan bilinçli ve stratejik yatırımları içerir (Bourdieu, 1986, 2021).

Bourdieu'nün sosyal sermaye tanımı, duygusal sermayeyle kuramsal bir bağlantı kurmamıza imkân verir. Bourdieu (1986, s. 286-287), sosyal sermayeyi, “karşılıklı tanışıklık ve tanınmaya dayalı, daha çok kurumsallaşmış ilişkiler ağına üyelikten doğan fiilî veya muhtemel kaynakların toplamı” olarak tanımlar. Bu ağların yarattığı “üyelik kârları” sadece maddi hizmetleri değil, prestijden kaynaklanan sembolik kârları da kapsar. Sembolik sermaye ise açıkça “tanınma ve yanlış tanınma (misrecognition) ilişkisi içinde, habitusun aracılığıyla kavranan, temsil edilen sermaye”dir; yani bir değer toplumsalca meşrulaştırılmış saygınlık ve itibar formuna bürünmesidir (Bourdieu, 1986, s. 289). Aile içi sevgi pratikleri bu bağlamda sembolik sermaye niteliği kazanır; zira sevgi, çocuğu yalnızca sevilmiş kılmaz, aynı zamanda “değerli” ve “uygun” bir özne olarak konumlar. Bu konumlanma, ileriki yaşamda bireyin sosyal hareketlilik stratejilerini ve öz değer algısını etkiler. Dolayısıyla ailedeki sevgi davranışları, bireyin sermaye birikimine işlevsel katkı sunan toplumsal pratikler olarak görülmelidir.

Bourdieu'nün sermaye kuramı, sevgi ve tanınma ilişkilerinin yapısal bir zeminde işlediğini görünür kılsa da duygusal pratikleri bağımsız bir sermaye türü olarak sistematikleştirmeyi. Bourdieu, (1986, s. 289), kimi yerlerde “duygusal yatırımlar”dan söz etse de ailede edinilen sevgi deneyimlerinin bireyin toplumsal alanda kullandığı görünmez bir “duygusal sermaye”ye dönüşümünü açık bir kavramsal çerçeveye bağlamaz; daha çok kültürel ve sosyal sermayenin işleyişinde zımnen varsayar. Bu boşluk, Bourdieu sonrası literatürde “duygusal sermaye” tartışmalarıyla doldurulmuştur (Nowotny, 1981; Allatt, 1993; Reay, 2002, 2004; Gillies, 2006; Zembylas, 2007; Cottingham, 2016).

Aile düzeyinde bakıldığında Bourdieu, aile ağlarının “doğal verilmiş” olmadığını; kurucu ritüeller ve sürekli yatırımlar (yakınlıkların tanınması, karşılıklılık, minnet vb.) sayesinde inşa ve idame edildiğini vurgular (Bourdieu, 1986, s. 287-288). Bu, ailenin tek tek bireylerin toplamından farklı, “kolektif” bir özne gibi davranabildiğini ve üyelerinin sermayesini çarpan etkisiyle büyüttüğünü ima eder. Bizce burada eksik kalan halka, bu kolektif yatırımın duygusal boyutunun (sevgi, güven, aidiyet, utanç/övünç döngüleri vb.) başlı başına sermaye benzeri birikimler üreterek bireyin ileriki yaşamındaki öz değer algısını ve “tanınma” deneyimlerini nasıl yapılandırdığıdır. Duygusal sermaye literatürü, Bourdieu'nun şemasını genişleterek aile-içi sevgi pratiklerinin hem sembolik hem de duygusal sermaye üretimi yoluyla tanınma süreçlerine bağlanabileceğini göstermektedir.⁸

8 Aşağıda bu konu müstakil bir başlık altında ele alınacağı için burada şimdilik sadece değiniyoruz.

Bize göre, şimdiye dek ele alınan kuramsal yaklaşımlar, aile içi sevgi davranışının tanınma, iktidar, performans ve sermaye boyutlarını tek bir bütün içinde kavrayacak açıklayıcı bir çerçeve sunmakta yetersiz kalmaktadır. Bu eksikliği gidermek üzere, izleyen bölümlerde tanınma kuramıyla doğrudan veya dolaylı ilişkili kavramsal öneriler geliştirilecektir. Böylece, aile içi ilişkilerde sevgi davranışının bireysel kimlik oluşumundaki işlevinin daha kapsamlı biçimde anlaşılması amaçlanmaktadır. Söz konusu açılımlar, mevcut kuramların bıraktığı boşlukları tamamlamayı hedefler; eklektik bir tutumdan ziyade kuramsal tutarlılığı gözetilen tamamlayıcı bir yaklaşımı esas alır.

Biyo-Tanınma

Daha önce çeşitli bağlamlarda da ifade ettiğimiz üzere, Honneth'e göre sevgi, birey açısından tanınmanın ilk koşullarından biridir ve bireyin öz güven ve öz saygı kazanımları için vazgeçilmezdir. Bu erken tanınma biçimi, bireyin dünyaya açılması ve özerkliğini geliştirmesi için zemin hazırlar (Honneth, 2016, s. 158-179). Ancak Honneth'in bu vurguya rağmen, sevginin içinde barındırdığı normatif ve iktidar temelli öğeler hakkında görece sınırlı bir açıklama sunduğu görülür. İşte bu noktada Foucault'nun biyopolitika kavramı devreye girer.

Foucault, modern toplumlarda iktidarın sadece yasaklama ve baskı aracı olmadığını, aynı zamanda bedenler ve davranışlar üzerinde disiplin ve norm üretme işlevi gördüğünü savunur. Aile, bu disiplinler/buyurgan mekanizmaların uygulandığı alanlardan biri olarak işlev görür (Foucault, 2015, s. 316). Biyo-tanınma kavramı, bu iki perspektifin kesişiminde doğar: Ailede sevgi ilişkileri, bir yandan bireyin kendini değerli hissetmesini ve özgüven kazanmasını sağlarken diğer yandan bireyin “uygun” ve “normal” birey olmasını zorunlu kılan normları içselleştirmesine aracılık eder.

Biyo-tanınma, sevginin ve disiplinin birbirini dışlamadığı, aksine birbirini tamamladığı bir ilişki modeli olarak görülebilir. Bu modelde sevgi, yalnızca psikolojik destek değil, aynı zamanda iktidarın en ince biçimlerini barındıran bir norm üretim alanıdır. Böylece aile, bireyi sevgiyle “korurken” aynı zamanda da toplumsal normların öğretilmesini ve içselleştirilmesini sağlayan mikro iktidar alanı olarak karşımıza çıkar.

Biyo-tanınmanın en önemli yanı, sevgi ve disiplinin iç içe geçmesi ve ayrılmaz bir bütün oluşturmasıdır. Geleneksel anlamda sevgi, koşulsuz kabul, şefkat ve destek olarak algılanır. Oysa ailede sevgi ilişkileri, Foucault'nun disiplinler iktidar analizinden hareketle, aynı zamanda normları dayatan,

bedenleri ve duyguları düzenleyen pratikleri içerir (Foucault, 2015, 2020). Örneğin, bir çocuk herhangi bir hatası veya eksikliği sebebiyle ağladığında ona olumlu anlamda yöneltilen “cesaretli olmalısın” veya “güçlü olmalısın” söylemi, duygusal destek sağlamanın yanında bir davranış normunun da buyurulmasını ifade eder. Bu norm, sevgi ifadesi/davranışı bağlamında çocuğun duygusal ifadesinin sınırlandırılmasına-disipline edilmesine-denetlenmesine neden olabilmektedir.

Foucault'nun biyopolitika kavramı, biyo-tanınmanın disiplinler boyutunu açıklarken özellikle beden üzerindeki iktidar uygulamalarına dikkat çeker. Aile içinde sevgiyle sunulan normlar, çocuğun bedenini ve duygusal ifadelerini denetler. Örneğin, ağlamak, sinirlenmek veya korkmak gibi bedensel tepkiler, sevgi söylemi içinde bazen baskılanabilir veya yönlendirilebilir. Böylece sevgi, sadece duygusal bir bağ değil, aynı zamanda bireyin bedenine nüfuz eden iktidar ilişkilerinin bir parçası hâline gelir (Barber, 1996; Haines ve Schutte, 2023).

Biyo-tanınma, benlik gelişimi ve özneleşme sürecinde belirginleşir. Honneth'in vurguladığı üzere sevgi bağlamında tanınma, öz güven ve öz saygıyı besler; ancak bu, yalnızca koşulsuz sevgiden değil, aynı zamanda belli normatif beklentilere uygun davranışların kabulünden geçer. Benliğin oluşumunda toplumsal olarak tanımlanmış rolleri öğrenmenin belirleyici olduğu; bu nedenle benliğin hem bireysel hem de toplumsal bir anlam taşıdığı sıkça vurgulanır (Mead, 2017; Stets ve Burke, 2000; Hewitt ve Schulman, 2019). Birey “ben” olarak tanınmak ister; fakat bu “ben” imgesi çoğu kez aile ve toplum normlarına uyumla şekillenir.⁹ Bu açıdan biyo-tanınma, bireyin kendi bedenine ve duygularına yabancılaşmasına da zemin hazırlayabilir. Sevgi koşulları altında sunulan normlar, bireyin kendini özgürce ifade etmesini engelleyebilir. Özellikle norm dışı duygusal ve bedensel ifadelerin aile içinde dışlanması, “normal” olma baskısını artırabilir.

Biyo-tanınma kavramı, aileyi sadece duygusal bir destek alanı olarak değil, aynı zamanda toplumsal normların yeniden üretildiği ve bireyin biçimlendirildiği kritik bir mekanizma olarak görür. Bu durum, bireyin kamusal yaşama özgüvenli ve tanınmış bir birey olarak katılımını desteklerken, aynı zamanda onun davranışsal sınırlarını da belirler. Dolayısıyla biyo-tanınma, hem birey-

9 Mead'e göre çocuğun benlik algısı ve bilinç yapısı, başlangıçta yakın çevresindeki bireylerin bakışlarını, sonrasında ise toplumu temsil eden “genelleştirilmiş öteki”nin perspektifini içselleştirmesiyle şekillenir. Bu bağlamda ele alındığında bireysel kimliğin oluşumunda toplumun veya toplumsal normların önemli bir etkisi vardır. Söz konusu yaklaşımın daha geniş bir izahı için bk. (Mead, 2017).

sel hem de toplumsal düzeyde karmaşık bir dengeyi temsil eder: Birey, sevgi yoluyla özneleşirken aynı zamanda normlar ve disiplinler iktidar biçimleriyle şekillendirilir. Bu, özellikle günümüz modern aile yapılarında daha da görünür hâle gelmektedir; çünkü bireyin hem duygusal olarak korunması hem de toplumsal beklentilere uyumu sürekli bir gerilim alanı yaratmaktadır.

Duygusal-Performatif Tanınma

Duygusal tanınma, ailede sevgi davranışlarıyla sıkı biçimde bağlantılıdır. Ebeveynin çocuğuna gösterdiği sevgi, çocuğun öz saygı gelişimi için elzem olmakla birlikte, aynı zamanda çocuğun hangi yönlerinin destekleneceğine dair bir normatif harita sunar. Butler'ın Foucault'dan devraldığı yönetimsellik anlayışı burada belirleyicidir. Tıpkı biyopolitik iktidarın yaşamı düzenlemesi gibi, sevgi ve tanınma pratikleri de duygular üzerinden iktidarın yeniden üretimine hizmet eder. Sevgi, görünürde doğal, içten ve belli açılardan nötr bir ilişki biçimi gibi görülse de belli biçimlerde belirli davranış kalıplarını pekiştiren bir toplumsal kod olarak karşımıza çıkabilir (Barber, 1996; Mead, 2017; Assor vd., 2004; Haines ve Schutte, 2023). Bu nedenle duygusal-performatif tanınma, yalnızca bir kabul ediliş değil, aynı zamanda normatif bir uysallaştırmayı ifade etmektedir.

Duygusal-performatif tanınma, ailede sevginin hem duygusal bir onay hem de kimlik performanslarını aile beklentilerine göre yineleyen bir ritüeller ağı olduğunu ileri sürer. Aile, sevgi ve şefkatle “seni olduğun gibi kabul ediyorum” mesajını vererek çocuğa duygusal onay sağlar; bu mesaj sarılma, öpme, iltifat gibi tekrarlarla kimlik performansını pekiştirir. Aynı anda aile, hangi duygu ve davranışların “doğru/yanlış” sayılacağını tanımlayan kurullarla bir normatif düzenek kurar. Böylece aile hem bir duygusal sahne hem de performansı biçimlendiren bir çerçeve işlevi görür. Bu kavram, Honneth'in sevgi temelli tanınmasını Butler'ın performans analizini duygulara uygulayarak açar: sevgi ritüelleri bir yandan kabul/tanınma üretirken öte yandan kimlik performanslarını normatif kodlarla yapılandırır.

Önceden tartışılan biyo-tanınma kavramı, ailede sevginin hem duygusal güven hem de normatif disiplin unsurlarını barındırdığına dikkat çekmiştir. Duygusal performatif tanınma da benzer şekilde, sevginin sadece bireysel kabul değil, aynı zamanda normatif beklentilerin ve kimlik performanslarının bir yansımaları olduğunu vurgular. Bu iki kavram, aile içindeki sevgi ilişkilerinin ikili doğasını farklı ama tamamlayıcı açılardan ortaya koyar. Biyo-tanınma, sevginin disiplinler iktidar boyutunu vurgularken duygusal

performatif tanınma, kimliklerin normatif ritüellerle nasıl sürekli yeniden üretildiğine odaklanır. Böylece aile, sevgi ve tanınma ilişkileri aracılığıyla çocuğun kimliğini şekillendirirken aynı zamanda onu toplumsal normların içinde işlevsel bir özne hâline getirir.

Duygusal performatif tanınma normatif yapıları öne çıkarsa da bu yapıların birey üzerinde yarattığı baskı ve dışlanma riskini de beraberinde getirir. Aile içindeki sevgi ritüelleri, bireyin kendine özgü kimlik performanslarını ortaya koymasını engelleyebilir veya sınırlandırabilir. Normlara uymayan duygusal ifadeler veya kimlik performansları, reddedilme, dışlanma veya duygusal ihmalle sonuçlanabilir. Bu durum, bireyde kimlik krizlerine, öz saygı ve aidiyet duygusunun zedelenmesine yol açabilir (Baldwin, 1948). Dolayısıyla duygusal performatif tanınma ilişkilerinde, sevgi ve kabulün koşulluluğu, bireyin kimlik gelişiminde hem destekleyici hem engelleyici etkiler yaratır. Bu ikili durum, ailedeki tanınma ilişkilerinin karmaşıklığını ve dinamik doğasını ortaya koyar.

Duygusal Sermaye ve Tanınma

Bourdieu'nün toplumsal teoriye kazandırdığı sermaye biçimleri toplumsal alanların nasıl işlediğini ve bireylerin bu alanlarda nasıl konumlandığını anlamak için güçlü bir teorik çerçeve sunar. Bourdieu'nün "habitus" ve "alan" kavramlarıyla birlikte düşünüldüğünde davranış kalıplarının yalnızca ekonomik koşullarla değil, aynı zamanda içselleştirilmiş kültürel pratiklerle de şekillendiği görülür. Bourdieu (1977, s. 72) habitus'u "kalıcı, devredilebilir yatkınlıklar sistemi" olarak tanımlar. Ancak Bourdieu'nün özgün kuramı, duygulara ve duygusal yaşantıya dair doğrudan bir analiz sunmaz. Bu boşluk, "duygusal sermaye" kavramının ortaya konmasıyla kısmen giderilmiştir (Nowotny, 1981; Allatt, 1993; Reay, 2002, 2004; Gillies, 2006; Zembylas, 2007; Cottingham, 2016).

Nowotny duygusal sermayeyi sevgi, bakım, şefkat ve empati gibi öğelerden oluşan bir yapı olarak tanımlar; bunu "bilgi, bağlantılar, ilişkiler ve duygusal olarak değer verilen beceri ve kaynaklara erişim" biçiminde ifade eder (Nowotny, 1981, s. 148). Onun görüşünü geliştiren Allatt (1993) ise duygusal sermayeyi, sevgi, şefkat, ilgi ve özen gibi pratiklere ailenin sahip olması ve bunları çocuklarına aktarması olarak tanımlar. Bu bağlamda duygusal sermaye, aile içinde zamanla birikmiş ve çocukların ihtiyaç duyduklarında başvurabilecekleri bir duygusal kaynak stoku olarak anlaşılabilir (Allatt, 1993).

Reay (2000), duygusal sermayeyi ebeveynlik pratikleri yoluyla çocuğa aktarılan duygusal kaynaklar olarak kavramsallaştırır ve bu kaynakların sınıfla

kesişen biçimde farklılaştığını gösterir. Ayrıca duygusal sermayenin özgün doğasına işaret ederek onu “başkalarına yatırım yapılan” ve “başkalarıyla etkileşim içinde tüketilen” bir sermaye türü olarak niteler. Öte yandan Reay (2004) bu çerçeveyi cinsiyet boyutuyla derinleştirir ve Nowotny’nin önerdiği “özel alan” vurgusunu izler.

Cottingham (2016, s. 451-456; 465-466) ise duygusal sermayeyi benlik süreçlerini ve bireysel kaynakları grup aidiyetiyle toplumsal konuma bağlayan, duygu temelli bilgi, duygusal yönetim becerileri ve duygulanım kapasitesinden oluşan üç bileşenli, alanlar-arası taşınabilir bir kaynak olarak yeniden tanımlar. Bu kaynağın yalnızca birincil sosyalleşmede (aile) değil, ikincil sosyalleşme süreçlerinde (mesleki eğitim, örgütsel etkileşim) de geliştirilebilir olduğunu savunur.

Bu yaklaşımlardan hareketle duygusal sermaye; bireyin ailede deneyimlenen sevgi pratikleri, duygusal ifadeler ve bakım ilişkileri yoluyla edindiği; duygu yönetimi, empati ve sosyal ilişki kurma becerisi gibi yetkinlikleri içeren görünmez bir kaynak türü olarak tanımlanabilir. Bu tür bir sermaye, tıpkı kültürel ve sosyal sermaye gibi bireyin toplumsal hayattaki konumunu ve kimlik inşasını derinden etkiler.

Bourdieu’nün habitus kavramı, bireyin sosyal çevrece biçimlenen ve bilinç dışı düzeyde içselleştirilen eğilimlerini anlatır; düşünme, hissetme ve eyleme kalıplarını yöneten yapısal/kültürel bir mekanizmadır (Bourdieu, 1990, s. 277). Bu bağlamda duygusal sermaye, habitus’a içkin duygusal yakınlıklar ile duyguların toplumsal normlara uygun ifade tarzlarını kapsar. Ailede sevgi, şefkat, destek ve bakım yalnızca duygusal ihtiyaçları karşılamakla kalmaz; hangi duyguların “uygun/meşru” olduğuna dair bilişsel-toplumsal kodların içselleştirilmesini de sağlar. Nitekim duygusal ifadenin teşvik edildiği ailelerde yetişen çocuklar duygularını tanıma ve dile getirmede daha öz güvenli olurken bastırmanın norm olduğu ortamlarda ifade kapasitesi sınırlanabilir (Gottman vd., 1996; Denham, 2007).

Cottingham’dan (2016) hareketle duygusal sermayenin üç bileşeni ailedeki sevgi pratikleri ve bireyin kimlik edinimi bağlamında şöyle yorumlanabilir: (1) Birey, ailenin sevgi dolu iletişim davranışları aracılığıyla duygu yönetimi stratejilerini öğrendiği bir duygusal bilgi birikimi edinir. (2) Birey, empati ve çatışma çözümü gibi duygusal yeterliliklerle desteklenen sosyal ilişkiler kurma becerisi kazanarak çeşitli sosyal avantajlar elde eder. (3) Sevgi pratiklerinin “doğru” kabul edildiği aile ortamında birey kültürel normları içselleştirir.

Duygusal sermayenin ilk bileşeni, ailede edinilen duygusal bilgi birikimidir. Bu birikim, yalnızca duyguları tanıma ve ifade etmeyi değil, aynı zamanda sosyal bağlamlarda duyguların nasıl yönetileceğine dair stratejik farkındalığı da içerir. Duyguların nasıl içselleştirildiği, bireyin uyum kapasitesi ve kimlik sunumunu doğrudan etkiler. Sevgi dolu, destekleyici ailelerde yetişen bireyler, sosyal etkileşimlerde daha esnek, empatik ve öz güvenli davranabilir; bu da akran ilişkileri, okul ve ileride iş yaşamında avantaj sağlar. Kısacası, duygusal sermaye yalnız psikolojik değil, aynı zamanda sosyal bir kaynaktır.

Duygusal sermayenin ikinci önemli bileşeni, empati ve çatışma çözme gibi sosyal becerilerle donanmış bireyin diğer insanlarla sağlıklı ve sürdürülebilir ilişkiler kurma kapasitesidir. Bu beceriler doğrudan aile içi etkileşimlerden öğrenilir. Ebeveynlerin çocukla kurduğu duygusal etkileşim biçimi -örneğin, çocuğun duygularının ciddiye alınması, ona duygusal olarak eşlik edilmesi- çocuğun başkalarının duygularını anlama ve dikkate alma becerisini besleyebilir. Bu beceriler, sosyal sermayeyi artırmakla kalmaz; aynı zamanda bireyin okul, arkadaş çevresi ve iş hayatı gibi farklı sosyal alanlardaki etkileşimlerinde onu daha avantajlı bir konuma getirebilir. Sosyal sermayenin oluşumunda duygusal sermaye temel bir yapı taşıdır. Çünkü sosyal ilişkilerin sürdürülebilirliği yalnızca karşılıklı çıkar değil, aynı zamanda karşılıklı duygusal uyum gerektirir.¹⁰

Duygusal sermayenin üçüncü bileşeni, kültürel normların içselleştirilmesidir. Hangi duyguların nasıl ifade edileceği, hangi koşullarda bastırılacağı veya yüceltilip ödüllendirileceği de aile içinde öğretilir. Bu durum, bireyin kimlik inşasını sadece duygusal değil, aynı zamanda normatif bir düzleme taşır. Bu yönüyle duygusal sermaye, kimlik performansının toplumsal alanda geçerli olmasını sağlayan normatif bir çerçeve sunar. Örneğin, belirli bir aile yapısında öfke duygusu bastırılırken sabır ve özveri yüceltiliyor olabilir. Bu bağlamda, çocuklar sabırlı olduklarında sevgiyle ödüllendiriliyor, öfkelendiklerinde ise dışlanma veya eleştiriye maruz kalıyor olabilir. Bu tür tekrarlanan pratikler, çocukların hangi duygularla kimliklerini kurabileceklerine dair güçlü sinyaller verebilir ve kimlik inşasını kültürel sermayeyle ilişkilendirir.

Duygusal sermaye, sınıfsal farklılıkların yeniden üretiminde de rol oynar. Orta-üst sınıf ailelerde çocuklara daha geniş duygusal ifade alanları tanın-

¹⁰ Duygusal sermaye, çeşitli bağlamlarda ifade edildiği üzere diğer sermaye biçimleriyle ilişkilidir ve bütün bunlar birbirlerini etkilemektedir. Duygusal sermayenin de diğer sermaye biçimlerinde olduğu gibi sınıfsal farklılıklardan etkilendiğini tekrar ifade etmek gerekir. Alt ve orta sınıf ailelerdeki farklı kadın deneyimlerine ve onların çocuklarına aktarılan duygusal sermayelerdeki farklılıklara ilişkin ampirik çalışmalar için ayrıca bk. (Reay, 2002, 2004; O'Brien, 2008).

ması, erken yaşta duygusal zekâyı besler; bu becerilerin kültürel sermayeyle birleşmesiyle bireyler yeni sosyal ağlara daha kolay dâhil olabilirler. Buna karşılık düşük sosyoekonomik düzeyde duygusal ifadenin sınırlandırılması ve bakım eksiklikleri, duygusal sermaye edinimini zayıflatır (Reay, 2002, 2004; O'Brien, 2008).¹¹ Bu bağlamda, duygusal sermaye hem bireysel başarıda hem de toplumsal eşitsizliklerin yeniden üretiminde işlevsel bir rol oynayabilir. Bourdieu'nün eşitsizlikleri açıklamada kullandığı "sermaye biçimleri arasındaki aktarım" ilkesine uygun olarak, duygusal sermaye, sosyal ve kültürel sermayeye dönüşüp bireyin yaşam şanslarını etkileyen çok katmanlı bir kaynak hâline gelebilmektedir.

Sonuç

Bu çalışma, aile içi sevgi davranışlarının bireysel kimlik inşasındaki işlevini tanınma teorisi ekseninde ele alırken aynı zamanda bu ilişkinin biyopolitik, performatif ve sermaye boyutlarını da açıklamaya yönelik çok katmanlı bir bakış açısı önermektedir. Honneth'in tanınma kuramı, sevginin bireysel öz saygı ve öz güven gelişimindeki kurucu rolünü vurgulasa da bu sevgi ilişkisinin normatif, disipliner ve iktidar üretici yönlerine yeterince temas etmemektedir. Foucault'nun iktidar ve biyopolitika kuramı, aileyi sevgi ve eğitim pratikleri üzerinden işleyen mikro bir iktidar aygıtı olarak tanımlar; ancak onun analizleri, aile içi duygulanım biçimlerinin özneler arası boyutlarını ihmal eder. Butler'ın performatiflik yaklaşımı ise kimliğin toplumsal normlara uygun biçimde tekrarlandığını gösterirken ailedeki duygusal pratiklerin bu performanslara nasıl zemin hazırladığını sınırlı biçimde ele alır. Bourdieu'nün sermaye kuramı, duygusal ilişkilerin bireyin sosyal konumlanışına etkisini açıklamak için güçlü bir temel sunsa da "duygusal sermaye"yi doğrudan kuramsallaştırmamıştır.

Bu kuramsal boşluklardan hareketle çalışmada geliştirilen biyo-tanınma, duygusal-performatif tanınma ve duygusal sermaye kavramları, ailedeki sevgi davranışlarını sadece duygusal bağlamda değil; aynı zamanda iktidar, disiplin, normatif yönlendirme ve toplumsal konumlanış biçimleri açısından da analiz etmeyi mümkün kılar. Biyo-tanınma, sevginin aynı anda hem güven kaynağı hem de disiplin ve norm üretim aracı olduğunu gösterirken duygusal-per-

11 Burada yine de Reay'in yaptığı çalışmalardan hareketle duygusal sermayenin Bourdieu'nün diğer sermayelerine göre sosyal sınıfla çok daha gevşek bir bağlantısı olduğu söylenebilir. Yani toplumsal statü arttıkça duygusal sermayenin de daima arttığını söylemek zor. Bazı durumlarda alt sınıfa mensup ailelerin çocuklarına daha fazla duygusal sermaye aktardığı, orta ve üst sınıf ailelerin ise bunu ihmal ettikleri görülmektedir (Reay, 2004, s. 70).

formatif tanınma, kimlik inşasının aile içindeki duygusal ritüeller yoluyla normatif olarak yönlendirildiğine işaret eder. Duygusal sermaye kavramı ise sevgi, bakım, onay gibi ilişkilerin bireyin sosyal çevrelerinde kullanabileceği görünmez ama etkili bir kaynak hâline geldiğini ifade eder.

Bu bağlamda çalışma, ailede sevgi davranışının bireysel kimliği yalnızca güçlendiren değil, aynı zamanda biçimlendiren, yönlendiren ve sınırlandıran çok katmanlı bir işlev gördüğünü ileri sürmektedir. Aile, bireyin tanınma deneyiminin ilk gerçekleştiği alan olmakla birlikte, aynı zamanda toplumsal normların en erken içselleştirildiği, kimlik performanslarının ilk sınındığı ve duygusal sermayenin üretildiği mekândır. Bu yönüyle sevgi, yalnızca bireysel bir ihtiyaç değil; aynı zamanda bireyi toplumsal düzene uyumlu, tanınabilir ve işlevsel bir özneye dönüştüren kurucu bir toplumsal işleve sahiptir. Tanınma, iktidar ve sermaye ilişkilerini dikkate alan çok boyutlu bir sevgi kavrayışı; aile içi ilişkilerin desteklenmesi, toplumsal eşitsizliklerin azaltılması ve bireylerin kimlik inşası süreçlerinde daha adil koşulların sağlanmasına katkı sunabilir.

Kaynakça

- “Recognition” (2019). *The stanford encyclopedia of philosophy* E. Zalta (ed.), <https://plato.stanford.edu/entries/recognition/>
- Aktok, Ö. (2016). Önsöz. *Tanınma Uğruna Mücadele*. çev. Ö. Aktok. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Allatt, P. (1993). Becoming privileged: The role of family processes. *Youth and Inequality*, I. Bates and G. Riseborough (eds.), Buckingham: Open University Press. 139-159.
- Assor, A., Roth, G. and Deci, E. (2004). The emotional costs of parents’ conditional regard: a self-determination theory analysis. *Journal of Personality* 72(1), 47-88.
- Aydemir, M. A. ve Tecim, E. (2012). Türk toplumunda aile ve dinin sosyal sermaye potansiyeli. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 28, 43-59.
- Baldwin, A. L. (1948). Socialization and the parent-child relationship. *Child Development* 19, 127-137.
- Barber, B. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development* 67(6), 3296-3319.
- Bauer, G. R. et al. (2021). Intersectionality in quantitative research: A systematic review of its emergence and applications of theory and methods. *SSM - Population Health* 14, 1-11.
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of a theory of practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. Richardson (ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, Westport, CT: Greenwood.
- Bourdieu, P. (1990). *Photography: A middle-brow Art*, Stanford: Stanford University Press.
- Bourdieu, P. (2021). *Ayrım: Beğeni yargısının toplumsal eleştirisi*. Ankara: Nika Yayınevi.

- Boyacı, M. (2019). Benliğin gelişimine ilişkin güncel yaklaşımlar. S. Harter (ed.), *Benliğin İnşası* (s. 1-29) Ankara: Pegem Yayınları.
- Butler, J. (1988). Performative acts and gender constitution: An essay in phenomenology and feminist theory. *Theatre Journal* 40(4), 519-531.
- Butler, J. (1993). *Bodies that matter: On the discursive limits of sex*. New York: Routledge
- Butler, J. (1997). *The psychic life of power: Theories in subjection*. Stanford: Stanford University Press.
- Butler, J. (2004). *Undoing gender*. New York: Routledge.
- Butler, J. (2014). *Cinsiyet belası*. çev. B. Ertür. İstanbul: Metis Yayınları.
- Butler, J. (2015). *Notes toward a performative theory of assembly*. London: Harvard University Press.
- Butler, J. (2021). *Excitable speech*. New York: Routledge.
- Coleman, J. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology* 94(1), 95-120.
- Cottingham, M. D. (2016). Theorizing emotional capital. *Theory Soc.* 45, 451-470.
- Çörek, D. (2021). *Axel Honneth'in toplum felsefesinde tanıma ve özgürlük*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (1995). Human autonomy: The basis for true self-esteem. M. Kernis (ed.), *Efficacy, Agency, And Self-Esteem* 31- 49. New York: Plenum.
- Deleuze, G. ve Felix G. (2020). *Anti-Ödipus kapitalizm ve şizofreni*. çev. F. Ege, H. Erdoğan ve M. Yiğitalp. Ankara: Bilim ve Sosyalizm Yayınları.
- Denham, S. (2007). Dealing with feelings: How children negotiate the worlds of emotions and social relationships. *Cognition, Brain, Behavior* 11, 1-48.
- Direk, Z. (2018). *Cinsel farkın inşası: Felsefi bir problem olarak cinsiyet*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Donzelot, J. (1979). *The policing of families*. New York: Pantheon Books
- Eagleton, T. (2021). *Postmodernizmin yanılsamaları*. çev. M. Küçük. İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Esposito, E. (2024). Discourse, intersectionality, critique: Theory, methods and practice. *Critical Discourse Studies* 21(5), 505-521.
- Foucault, M. (2015). *Hapishanenin doğuşu*. çev. M. A. Kılıçbay, Ankara: İmge Kitabevi.
- Foucault, M. (2020). *Cinselliğin tarihi*. çev. H. U. Tannöver, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2021). *Özne ve iktidar*. çev. I. Ergüden ve O. Akınhay, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Furstenberg, F. F. (2012). Sosyal sermaye ve aile. çev. G. Aksan, *Muhafazakâr Düşünce Dergisi* (8)31, 52-76.
- Gillies, V. (2006). Working class mothers and school life: Exploring the role of emotional capital. *Gender and Education* 18(3), 281-293.
- Gottman, Katz and Hooven (1996). Parental meta-emotion philosophy and the emotional life of families. *Journal of Family Psychology* 10(3), 243-268.
- Habip, Bella (2011). Özgürlük arayışına adanmış psikanalitik bir yaşam Donal Woods Winnicot: düşüncesi ve pratiği. *Doğu Batı Düşünce Dergisi* 14(56), 197-212.

- Haines, J. and Schutte, S. N. (2023). Parental conditional regard: A Meta-analysis. *Journal of Adolescence* 95(2), 191-396.
- Hewitt, J. ve David S. (2019). *Benlik ve toplum: Sembolik etkileşimci sosyal psikoloji*. çev. B. Aktaş, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Honneth, A. (2018). *Bizdeki ben: Tanınma teorisi üzerine incelemeler*. çev. Ö. Aktok, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Honneth, A.(2004). Recognition as ideology, *Recognition and Power: Axel Honneth and the Tradition of Critical Social Theory*, B. Brink, and D. Owen (ed.), Cambridge: Cambridge University Press, 323-347.
- Honneth, A.(2016). *Tanınma uğruna mücadele*. çev. Ö. Aktok, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Ihlen, Ø. (2005). The power of social capital: Adapting Bourdieu to the study of public relations. *Public Relations Review* 31(4), 492-496.
- Keller, H. ve Robin H. (2018). İlişki oluşumuna giden gelişim rotaları ve kültür. S. Bekman ve A. A. Koç (ed.), çev. A. Onacak, İnsan Gelişimi, Aile ve Kültür içinde s.185-202, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Knieriem, M. (2024). The limits of recognition. *Inquiry*, 1-36.
- Maymon, Y.K. et al (2015), Controlled by love: the harmful relational consequences of perceived conditional positive regard. *Journal of Personality* 84(4), 446-460.
- McNay, L. (2000). *Gender and agency*. Cambridge: Polity Press.
- Mead, G. H. (2017). *Zihin, benlik ve toplum*. İstanbul: Heretik Yayınları.
- Miller, A. (1981). *Prisoners of childhood*. New York: Basic Books.
- Nowotny, H. (1981). Women in public life in Austria, *Access to Power: Cross-National Studies of Women and Elites*, C. Epstein and R. L. Coser (ed.) London: Allen and Unwin, 147-56.
- O'Brien, M. (2008). Emotional capital and mothers' care work in education. *British Journal of Sociology of Education* 29(2), 137-148.
- Oranlı, İ. (2012). Biyopolitikanın doğuşu ve Foucaultcu eleştirisi. *Cogito* 70-71, 9-52, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Öz, R. ve Aksel Durmuş, E. S. (2024). Judith Butler'a göre kadının özneliği problemi. *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 18, 128-139.
- Paras, E. (2016). *Foucault öznenin yitiminden yeniden doğuşuna*. çev. Y. Çetin. İstanbul: Kolektif Kitap.
- Putnam, R. (2010). Tek başına bowling: Amerika'nın azalan sosyal sermayesi. M. Şahin ve A. Ünal (ed.), *Sosyal Sermaye-Kuram, Uygulama, Eleştirisi* (s. 121-142), İstanbul: Değişim Yayınları.
- Reay, D. (2002) Shaun's story: Troubling discourses of white working class masculinities. *Gender and Education* 14(3), 221-234.
- Reay, D. (2004). Gendering Bourdieu's concepts of capitals? emotional capital, women and social class. *The Sociological Review* 52(2), 57-74.
- Roth, G. et al. (2009). The emotional and academic consequences of parental conditional regard: Comparing conditional positive regard, conditional negative regard, and autonomy support as parenting practices. *Developmental Psychology* 45(4), 1119-1142.

- Stearns, P.N. (2024) Emotional remodelling: Sketching emotion regimes in The United States Since 1900. *Emotions and Society* 6(2), 144-153.
- Stets J. and Burke. P. J. (2000). A sociological approach to self and identity. M. Leary and J. Tagney (ed.), *Handbook of Self and Identity*, New York: Guilford Press.
- Taylor, C. (2014). Tanınma politikası. A. Gutmann (ed.) *Çokkültürcülük Tanınma Politikası* (s. 46-93), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Winnicott, D. W. (2017). *Oyun ve gerçeklik*. çev. T. Birkan, İstanbul: Metis Yayınları.
- Zembylas, M. (2007). Emotional capital and education: Theoretical insights from Bourdieu. *British Journal of Educational Studies* 55(4), 443-463.